

Horst Janssen, hamburgi grafikus, rézmetsző és festő 1929-ben született, és 1995-ben halt meg. Ez utóbbi tényt erőteljesen cáfolja írásainak az a kis csokra, amelyet ezennel átnyújtok a Cigányfűrő olvasóinak. Ezekben ugyanis olyan intenzíven szervezi személye köré a kozmoszt, olyan egyetemleges világmegvetéssel él, háborog és lázong, hogy nem-léte csak a világ pusztulásával együtt képzelhető el. Előbb ismertem meg a szövegeit, mint a rajzait és képeit, és beszámolhatok arról, hogy ez utóbbiak csak művészi kvalitásukkal leptek meg. Különben: ugyanaz az ember. Hadd hozzam fel példának önarcképeit: megrendítő önszeretet, önszépítés nélkül. Szeszek által is formált kövér arc, dühhel vegyes gúny, diadalba oltott halál. Feszültség a vonások között, a fej és környezete között – a részleteket mindenütt indulatos kohézió tartja össze. Ezek a feszültségek éltetik írásait is. Az olvasóban ellenállhatatlan érdeklődés támad az élő – igenis, élő! – ember iránt, és a festő iránt, aki valóban él, nem csak elfogadhatatlan, metaforikus értelemben.

(Eörsi István)

Horst Janssen

Üzenetek

A KÖNYVKERESKEDŐ

NOTESZLAP 1.

Közönség

Kettőspont:

...virágcsendéleteiben találtuk a legerősebbnek, hajdan

...legsajátlagosabban mégiscsak a portréiban nyilatkozik meg

...tájképet nem csinál többé?

...emlékszik még a kis japán tájkép-rézkarcokra?

...voltaképpen nagy fura rézmetszeteit találtuk mégiscsak a legerősebbeknek

...leginkább önarcképeiben azonosul önmagával

...mégiscsak a figuratív fekszik a leginkább Önnek.

...örvendetes, hogy visszatalál a színekhez

...Ön bizonyára inkább illusztrátor

...Az olajfestészet nemigen fekszik Önnek

...a „Kérdező”-t mintha nem is Ön csinálta volna

...Nagy hatással volt ránk az a kézműves akribia, tudja

...a pornografikusra Önnek nem volna szüksége szerintünk

...már csak ilyen erotikus dolgokat csinál?

...Meseállat-periódusát olyan reményteljesnek találtuk

...mégiscsak a gyöngéd ceruza marad az Ön tulajdonképpen eszköze, nemde

...temperával még sosem próbálkozott

...karneválsorozata volt mégiscsak a csúcspont

...csak ezeket a finom rézdogákat kellene csinálnia

...ach, a nagy, romantikus tájképek

...Ach, csendéleteinek melankóliája.

...Ach, a nagy litográfiák, emlékszik még?

...Ach, emlékszik... a színes nagy fametszetek hajdan

...voltaképpen nem csinál többé fametszeteket:

Nos, kedves Brockstedt – közölje kérem az emberekkel: meglesz – megvan – minden rendben – vili. És mondja meg még azt is nekik, hogy kezdődik a második féldő – november 14-én, és jövőre rögtön óriási faliszőnyegeket festek majd – krepp, tus, selyem, lakk + vízfestékek.

NOTESZLAP 2.

„Voltaképpen”

...ezek az ötvenes években csinált színes fametszetek változatlan véleményünk szerint a legsikerültebbek

...Már csak figuratív dolgokat csinál?

...Pokoli érzéke van a hátborzongató iránt. EZT kéne ismét kamatoztatnia.

...Ön a tájakban a legtermészetesebb minden bizonnal

...azok a nagy... szürreális rézmetszetek kiemelkedő

szorgalomról tanúskodtak – az Ön szakmai erőssége
 ...Csináljon már ismét néhány gyengéd kis japán tájat,
 tudja – a 70-es évek elejéről
 ...Jó, hogy ismét erotikust csinál – voltaképpen ez
 mégiscsak fekszik Önnek
 ...mégiscsak a ceruza az Ön voltaképpeni lehetősége
 ...örvendetes, hogy végre utat talált a színekhez
 ...talán még eljut egyszer az olajhoz is
 ...Mostantól kezdve (ismét) csak erotikust csináljon
 ...Vízfestéket kellene használnia a tájképeihez
 ...Valódi világa a skicc
 ...a virág
 ...az ember
 ...a „Kérdező”-t mintha nem is egészen Ön csinálta
 volna
 ...Hoffmann azt mondta nemrégiben nekünk: a nagy
 ceruzarajzok – voltaképpen ez az Ön igazi hoz-
 zájárulása (?)
 ...voltaképpeni tőkéje naivitás
 ...olyan örvendetesnek tartjuk, hogy mindig újból visz-
 szatalál voltaképpeni mondandójához
 ...meggyőződésünk, hogy akkoriban voltaképpeni
 csúcspontja a csendélet volt
 ...férjem az Ön erotikus dolgait tartja mégiscsak a leg-
 csökönyösebb
 ...az önarcképeket
 ...uramisten, hajdan a virágok
 ...Tudja, Janssen úr: az Ön voltaképpeni erőssége
 (mégiscsak, bizonyára) a portré
 ...voltaképpeni világa bizonyosan a virágcsendélet

...aromantikus

...a hátborzongató

...vagyis úgy véljük, nagyszabású önarcképeiben
 azonosul a leginkább önmagával

Kedves Brockstedt, közölje kérem az emberekkel:
 meglesz – megvan – minden rendben!

Mondja meg az embereknek... ha nem volnának
 nekem az emberek... utamon Oldenburgól Ohlsdorfgig
 Hamburgon – Hannoveren – Velencén – Svanshallon
 – Oslón – Londonon – New Yorkon – Los Angelesen
 – Chicagón és Tokión át... Mondja meg nekik, hogy
 Tokióban a kis mukik egészen oda vannak értem, és
 hogy útközben a Harvardon is tartok egy előadást.
 Mondja meg neki, hogy általában szeretem az
 embereket, és SEMMIT SEM akarok tőlük – egyébiránt
 szertelenek az igényeim, noha a barátaim nemigen
 ismerik fel őket –, és hogy vágyaim nyavalygóságok és
 giccsek, és hogy szívemet átkozott becsvágy rág-
 csálja, és hogy kövér fejemet a szerelem repeszti szét.
 – tulajdonképpen az egész hóbelevanc úgy történik
 velem, hogy lökésszerűen dolgozom! Egy meglepő
 napon megkívánom a tájat (pl.), és ezért rajzolhat-
 nékom támad, a rajzvágyból rajz-élvezet lesz – lapról
 lapra + napról napra –, túlcserélhető élvezet, és ha ez,
 mint mondtam, a tájból fakad, akkor éppen ez van.
 Nem ám úgy, hogy – most jön néhány tájmotívum –
 nem –, „motívumokat” amúgy sem rajzolok! Ha tehát
 tájak, akkor nem a tájba megyek –hanem akkorbele-
 megyek a tájba. Ez nem a fej dolga – áthatja minden
 szervemet. Arc, orr, fül – minden a térben tapoga-
 tózik, és az összes kiejtés a légsótájon gyülekezik,
 és ha valami mégis található a fejben, az Pán fuvo-
 lazenéje –és egészen biztosan nem gondolatok. Stifter,
 Turgenyev, Droste – ez irodalom volna. És az ilyen
 tájkorszakban már az utolsó híg-álmofázis utolsó
 álmofoszlányai közben is tájat rajzolok – nem bírom
 bevárni, amíg felébredek és – felébredve AZONNAL
 megkínzom és felcsigázom öreg testemet – ami nem
 nélkülözi az ostoba komikumot –, és aztán az első hop-
 szasza-neszkavé a melegvizes csapból, és cigaretta a
 szájba, és Mozart a forgó korongra, és futás a szőnye-
 gen föl-le a falnak támasztott tegnapi + tegnapelőtti +
 tegnapelőttielőtti képek előtt.

És az így megnézett tájakból elképzelt tájak nőnek
 ki, és ha aztán a kis tornácra kilépek, benne állok a
 tájban, és aztán tovább tájadzik bennem a kádban,
 ahol kifürdöm magamból az utolsó álommaradékot,

és AZTÁN ASZTALHOZ VELEM!! (utazás közben ugyanez, mutatis stb.).

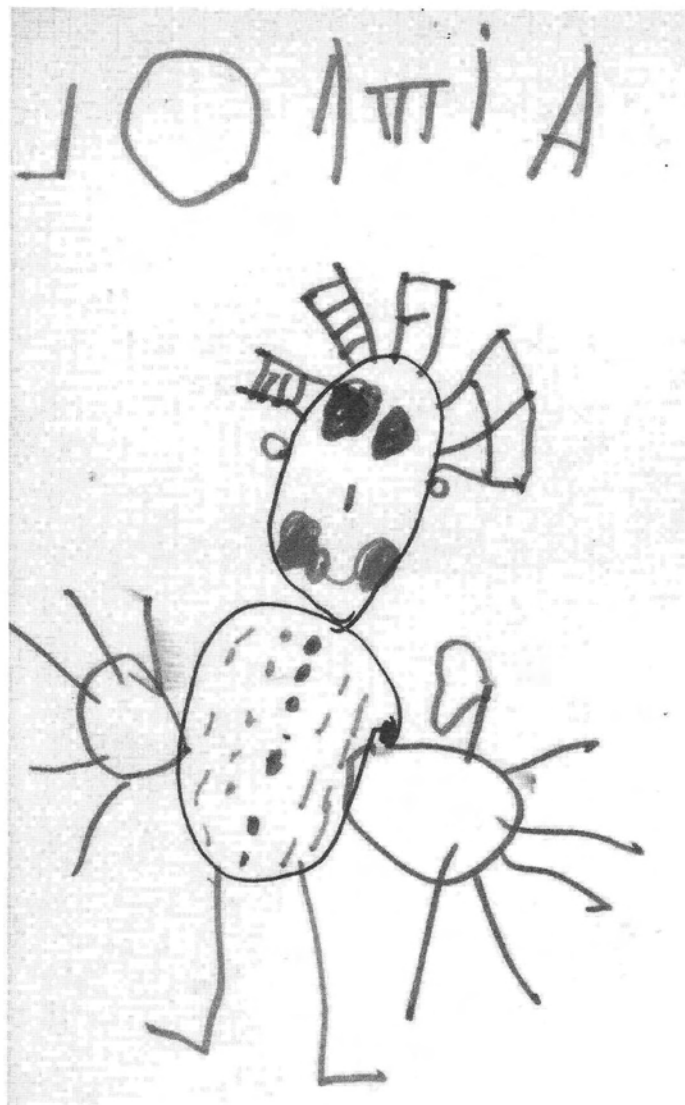
És így megy ez napról napra + hétről hétre + régi fákkal beszélek, és a szőnyegen föl le futva hallom képzelt kutyám csaholását – mert most a partfutók + az erdei vadak családjában tartozom – ahogy ötven évvel ezelőtt mozdonyvezető voltam – pontosan így van –, míg háza minden zúga és szöglete meg nem telik tájjal – én is táj vagyok –, és nincs több hely tájak számára, és hirtelen, olyan meglepően, ahogy kezdődött, összeomlik az egész hóbelevanc, és csupán a képek maradnak meg.

És ha egy következő meglepő napon az erotika jelentkezik ugyanilyen lökészerűen, akkor természetesen elbűvölő pornográfia-kompendium születik – ez is elfoglal minden részt és az egészet – szintén kizár minden mást – minden más „világ”-ot, és minden érzés a hasban és az ágyékban gyülekezik, tapogatódik pupilla és az ujjak, és én hangosan beszélgetek Pötsváry barátommal, ha éppen nem (ma képzeletbeli) szerelmemmel beszélek.

A lökészerűen létrejövő adagokat szünetek választják el egymástól: „rossz” esetben homályból és alkoholból álló fekete lukak, amelyekben elvész ecset, toll, ceruza. Jó esetben azonban mulatságok töltik ki – részeg jókedv és henyeség, papíron és utcákon egyaránt, és az utcákon többnyire éjjel, hogy senki se lásson azok közül, akik mindenből + mindenből ismereteket desztillálnak, és végkövetkeztetéseket vonnak le – holott én csak szünetelek!! Nem vagyok látható tehát, mert kerülöm a hülyeség gyülekezőhelyeit: a premierszínházakat és a színházi premiereket és általában a „kulturális” maszkabálokat – kongresszusokat és szimpóziumokat – és ily módon az illetékes prominencia felvonulását, és ezt már csak azért is, mert köztük feltehetően nem én vagyok az első hegedűs (undorító gondolat!). Továbbá: mert nem veszem körül magam galeristákkal és kereskedőkkel és impresszáriókkal; egyszóval HA csavargók, marokkói berberekhöz, kínaiakhoz, piásokhoz és kurvákhoz – továbbá kislányokhoz, magányos orvosokhoz (Einzel-Arzt) és öreg hölgyekhez, bácsikákhoz – csapódom, vagyis hát széles ívben kerülöm ki a kultúrbumgolgodást, amely aktuális unalomként, az

ünneplések során elviselhetetlen restaurációként jelentkezik – a fenébe, ugyanazok az arcok! (Óvakodom attól, hogy felsoroljam őket – bárki elkészítheti magának a listát.) És ha ezen a városon kívül a három bundeszrepublikánus sajtóbálra gondolok, censored hangulatom támad. Mindez nekem egyenruhás ocsmányság, és mivel én gyerekkorom perdöntő éveit egy nemzeti politikát sugárzó nevelőintézet egyenruhájában töltöttem, az egyenruha az én szememben négyszeresen ocsmány; a katonai (a harci öltözéket kivéve), a civil, továbbá az arc és a „viselkedés” uniformisa. Láthatják: inkább vagyok rabló s harcos egy szabadcsapatban, mint katona; inkább rohadozom elfeledve egy erdei tisztás alatt, mint ezekben a szimmetrikus keresztültetvényekben, ahol a kormányzatok évente összesereglenek, hogy „gyász” örvén után-

¹ Szójáték James Ensor festő nevével. Ensor atmoszférikusán baljós sejtelmességű, sokfigurájú képeket is festett.

pótlást toborozzanak. Na ja – és ha a félelem beállít – ha nemsokára ismét ránk szakad az ég –, akkor bemá- szom az ágy alá – egyedül.

Mi a jogászat bölcsessége
Mi a szerelmi éjek kéje
Mi a Rossz és mi a Gonoszság
Hol a kurvák és hol a szolgák

* * *

7h45
semmi sem szép bús vagyok
az utcákon járhatok
a kertekben állhatok
szemüveggel láthatok
búgócsigát forgatok
bús vagyok

Paul¹: Janssen, rézkarcolnia kell. Én: igenis, Paul, e téren nyilván maga az illetékes. Paul: nem vitás, mikor kezd el? Én: holnap. Paul: nagyon jó, akkor holnapig viszlát.

Időközben ő, Paul Wunderlich, az öreg Tietze² adlá- tusa lett – valójában persze a rajztechnika saját műhellyel rendelkező feje és mestere volt. Ez akko- riban máris többet ért, mint minden későbbi titulus. És ő tehát megmutatta nekem tehetségének és tapaszta- latainak és eljárás módjainak mappákban gyűjtött kin- cseit, és mindenféle hűhó és tanítómesteri hókusz- pókusz nélkül kezemre adott mindent. Pedagógus volt a szememben. Az öreg Szókratész receptjét használta, aki szerint a mondatnak csak kilenc tizedét mondd ki, és hagyd, hogy a dolgot a tanítvány fejezze be. Nálam is ezt a receptet alkalmazta Paul. MINDENT megmu- tatott nekem, de ebből a MINDENBŐL kihagyott vala- mi mellékeset – tapasztalatokat marva így belém. Ez történt:

Végigpontoztam első lakkozott cinklemezemet – pontocskát helyezve pontocská mellé, a korai Paul Klee modorában. Órákon át pontozgattam tehát az aszfalt-lakkot, vagy negyvenezer pontocskát pöty- työttem rá a DIN A 4-re, és elkészítettem a füstöltő salétrom-fürdőt. A hőmérséklet stimmel, és visszatar- tott lélegzettel helyeztem el elsőszülöttemet a savas edényben. Gyöngyözött is, előírás szerűén. – Két per- ce szüksége van, minden esetre... és így tovább, és így tovább. És átmentem, a hallon keresztül öt lépés, a litográfia-műhelybe Paulhoz, ráragyogtam fékentar- tott eufóriával és tanítványi büszkeséggel, és azt gon- doltam, hogy mindjárt, Paul, mindjárt, kiveszem az

edényből én, HORST JANSSEN első rézmetszetemet, a savbanszülettetet, és mindjárt, Paul, meglátod, hogy legjobb tanítványod... és így tovább, és így tovább. Mindjárt, két perc múlva. Amikor két perc múlva visz- szamentem a rézkarc-helyiségbe, kénsárga pokol csapott az arcomba. Valahogyan át kellett törnöm az ablakig, és feltéptem az ablakot, és aztán, visszatartott lélegzettel újra ki az ajtón, és becsuktam az ajtót, és mély lélegzetet vettem, és visszatartottam a levegőt, és újra be, a savas edényhez. – Hát igen, a savban már csak kis aszfaltlakk-részecskék úszkáltak – cink nem volt látható – hogy a fenébe? Persze, nem szigeteltem el lakkal a lemez túlsó felét! Első rézmetszetem más halmazállapotba ment át. – Nem jött létre az első Janssen-rézmetszet, és Paul Wunderlich ernyedt mo- solya adekváтан kommentálta ezt.

Meglehetősen biztos vagyok abban, hogy egy tanár ma a hátsó biztosítással kezdené. Biztonság mindenek felett. Ismerem a díszes társaságot! – Az egész jelenle- gi divatos ügyködést – a művészet nem érdekes, és a nem-művészet a tulajdonképpen művészet. Ez csu- pán a polgárpukkasztás újdivatú változata. Új színház: korábban egy Heinrich George a színpadon brillíro- zott, és aztán lehányta a hideg büfét; ma a színpadot hányják le, és azután frakkban színészkednek. Na ja, ha ma állnék a savas edény előtt, melyben rézkarcom feloldódott, ki tudja – talán parfümös üvegcsékbe töl- tenem és eladnám a zavtot.

Paul magával vitt, bemutatott és bevezetett. Ez volt az idő, amikor Hamburg kezdett kétfelé oszlani. '59 végén két táborra oszlott – Wunderlich és Janssen követőire. Klisékké stilizáltak bennünket: Paul a tün- dökklő intellektus, én az együgyű szenvedély; Paul a kecses nemesség, én a vulgáris agresszió; ott forma és fegyelem, itt káosz. Amikor később valamikor agyam- ra mentek ezek a bárgyúságok, felébresztettem becs- vágyamat, és írni kezdtem. Legalább azt tudják meg az emberek, hogy nem tökféből csinált Paul rézmetszót.

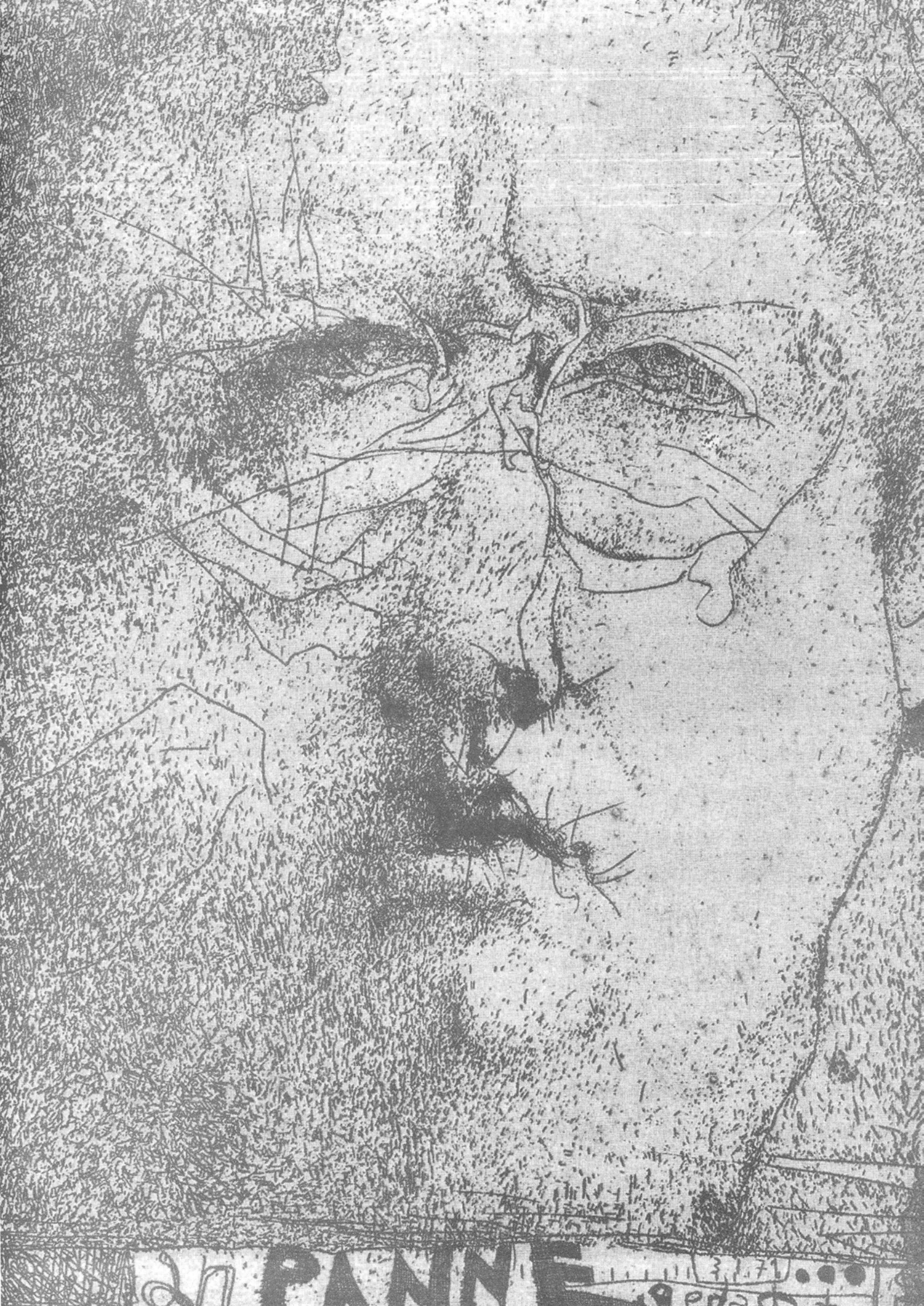
* * *

Ignaz Pahl kikészüle
Mert lefagyott jobb füle
és ez így esett:

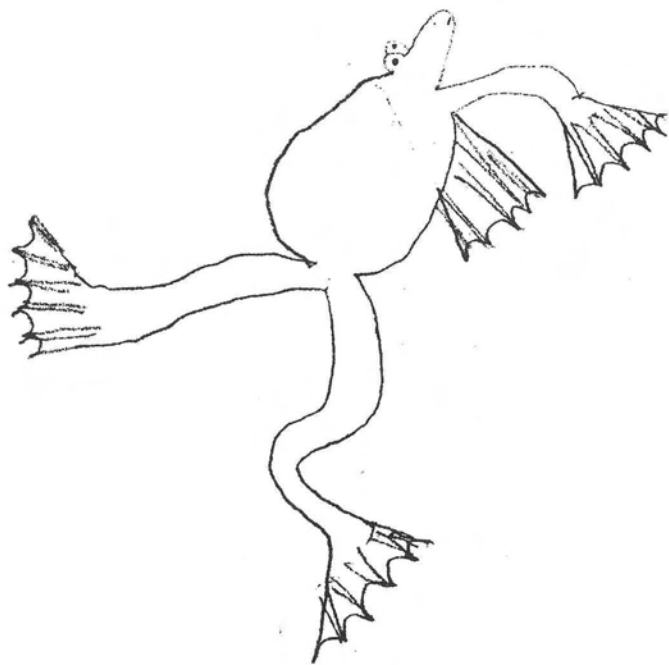
¹Paul Wunderlich, hamburgi grafikus, Janssen tanuló társa és egy ideig a barátja.

²Tietze: a hamburgi Képzőművészeti Főiskola tanára.

27 PANNEN 3171

Bősz keleti szél dalolt,
s ő postára gyalogolt
sőt futott sapkátlanul
s bal füle égett vadul

a gaz keleti
szél viccelt kicsit
mert azt szereti
mi minket dühít...

Az elsőseget én a szemnek adom, és e kiváló szerv a bennünket körülvevő csodálatos látszatvilágból táplálkozik. Ez a szem, így mondjuk: végigtapogatja az eget – úgy tapogatja az eget végig, ahogy ujjbegyünk valamely kevésbé éteri jelenséget, hogy megértse.

Szemünk csábítója tehát a körülöttünk lét. Neki adja oda magát a szem, és ezért ráadásul e folyékony-múlékony világ csodálatos képekkel fizeti meg, és egyik sem hasonló a másikhöz.

Nem a világ legrégebb foglalkozása a világ legrégebb foglalkozása, hanem a nézés, gondolom, a világ legrégebb foglalkozása. És a nézést valamely ideológiához gombolni olyasvalami volna, mintha egy tehetős kurva általános morállal fűszerezné élvezeteit.

Így gondolom – és mielőtt kis művész-történetbe ágyazva felkínálnám mindezt Önöknek, mondok még gyorsan pár szót az engagement-ról.

Először az enyémről, amely a papíron fekszik.

Az ember expanzióra törekszik.

Nos – rajzolás közben ennek ellenkezője megy végbe.

A határt alkotó oldalak felől minden a közép felé igyekszik. Az állítólagosan világmozgató szándékok közül akármi törekedne is arra, hogy levegőhöz jusson: levegő csak a lap négy szélén belül található.

Gyerekek, akik éppen rajzolni kezdenek, még könnyen ütköznek bele a dilemmába. Ha nagyon magas fickót akarnak lerajzolni, akkor sosem elég nekik a papírlap – és ilyenkor mindig egy másikat, lehetőleg nagyobbat, tesznek maguk elé.

E papír, e négyszög tehát pontosan az a színpad a számomra, ahol szívesen vállalom engagement-t. És egyáltalán nem untatom Önöket rendezői szaklencsozással: miként hozom szakmámban össze- és vissza és egymásra a figurákat, hogyan és miképpen lép fel a kutyagumó (ahogy az iskolában a radírgumit neveztük), ha egyáltalán fellép. És hogy a gyöngéd rózsza túléli-e a második felvonást, vagy tán időnek előtte a kövér grafit gyilkos törébe dől. És hogy mikor társul Ecset herceg a tollacskához, és hogy a darab végén a papír szélén gyülekeznek-e minden, vagy összesereglik a kellős közepén.

Nem – nem lopom ezzel időnket, mert – most feltétlenül óvnom kell Önöket az engegement-től – ez a papíron KÍVÜL található.

Eltekintve attól, hogy az Engagement dolgában néhány cipősütő már a fehér színnel a csömörig betelve, a kéményseprők érdekében angazsálta magát – eltekintve ettől, igazi és tragikus esetekről is tudunk.

Itt van Käthe Kollwitzé.

Hogyan kezdte? – mint egészen kiváló rézmetsző, aki a Klinger körül csoportosuló grafikán nevelkedett, és akit a művészet nyilvánvaló élvezete hatott át. Aztán a sors szembesítette a 18-as, 19-es, 20-as stb. évek nyomorával, és e nyomor képei őszintén megrázták és fojtogatták. Nemcsak azt hitte, hogy vádolnia kell, hanem ezt rögtön – azonnal –, most és gyorsan és jól hallhatóan akarta megcselekedni, és e célból a karcolóttú vastag szénceruzára és litografikus puha krétára cserélte fel, és a művészet olajra lépett. Csak a kinyomott szemű, kenyeret kolduló Käthe-Krusebabák maradtak. Ezt mondta nekem erről az üres színházi gesztusnyelvről nemrégiben a feketébe találó Johannes Gross: „Ajaj – már csak azért is ki kellene iktatni az éhséget ebből a világból, hogy ne szülessenek ilyen rossz képek.”

És állítsák, kérem, szembe ezzel Francisco de Goyát:

energikus, élettől duzzadó, élvezetre törő, sőt, intrikus udvaronc volt eleinte. Sikert és szépséget hajhászó koponya, aki azután élete közepén súlyos betegségbe, vagy mondjuk így: válságba esett, és elsődlegesen csak ez őrlötte, nem pedig akármiféle társadalmi körülmények vagy háború vagy gyilkos. Nem – éppen ő, aki a valóságban egyáltalán nem látta a la guerra-sorozat bestialitáit, csak ilyen-olyan mendemondákat halott róluk, ő – éppen ő – mondhatta magáénak a szem iszonyatos gyönyörét, mely a kínzott ÉS kínzó emberek imaginárius képzeteiből táplálkozott – az olyan szem, gyönyörét, mely alán konkrét tapasztalatok kis töredékeiből épít poklot magának.

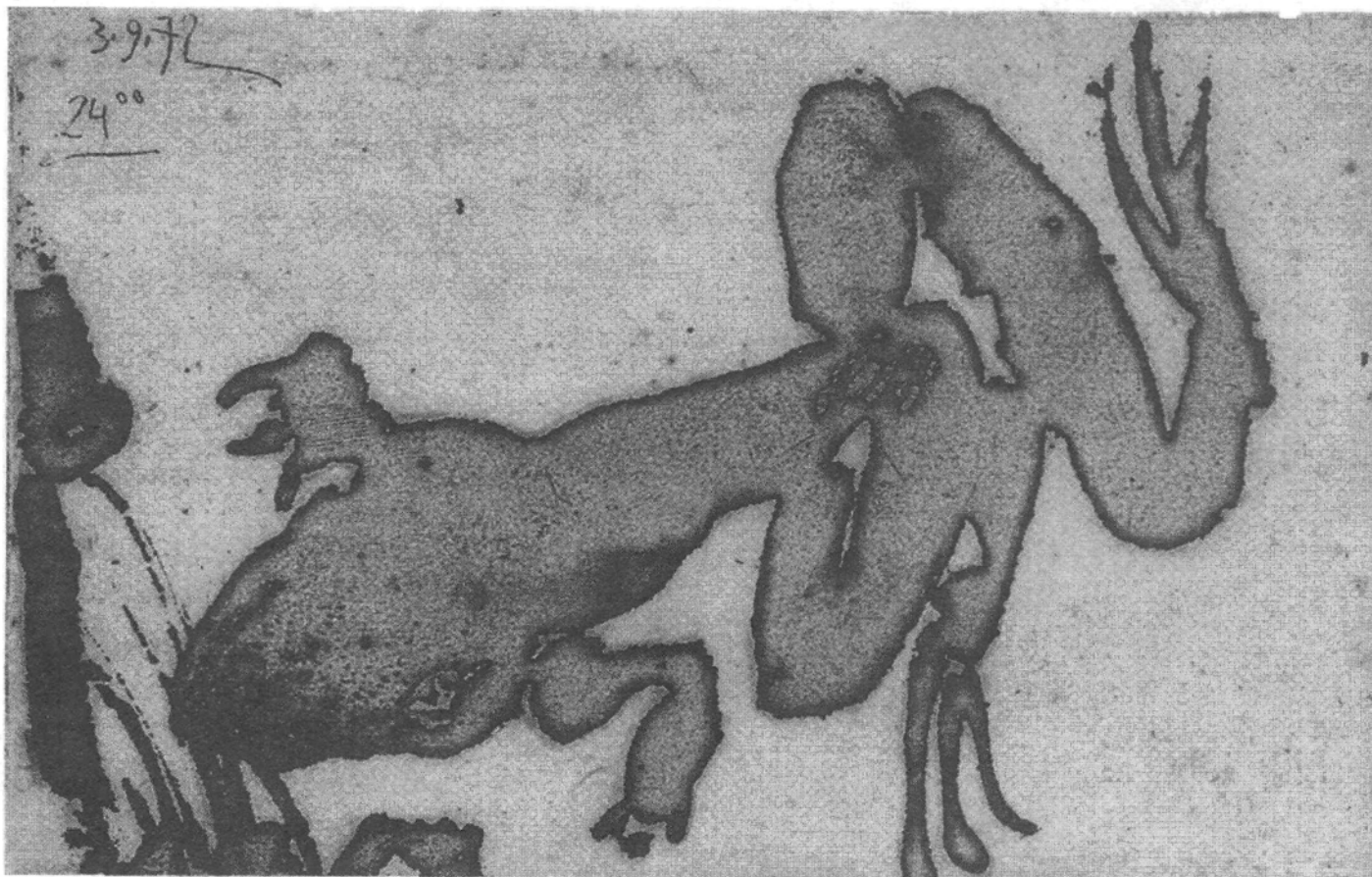
Az olyan szemgyönyörét, amely nem tud félrenézni, a konkrét esetben is oda kell néznie; olyan szem ez, amely már az emberre leselkedő veszélyt is érzékletesen szemlélteti – a mindennapi élet folyamataiban is. Az olyan szem borzalmas gyönyöre ez, amely talán a PONTOS odanézés kényszere folytán hevesebb szánalmat vált ki, mint a részvétel bármilyen más módja. És ez a gyönyör testvéri kapcsolatban van azzal, amelyet Alba hercegnője előtt, mellett vagy fölött érzett.

És – éppen ez a nélkülözhetetlen gyönyör, mely oly szépen ábrázolja hol a tűnékeny álmvilág borzasztó

szépségét, hol pedig a reménytelen borzalmat, a szemnek ez a feltétlen gyönyöre megbocsájthatatlan, ha nem folyamodunk egy hülye, vagyis „morális” trükkhöz. Ezt a gyönyört a morál megbünteti, de megjutalmazza az idő. És ez a szem, gondolom, egy „nem angazsált” művész szeme. Käthe Kollowitz-jót akart – Goya jó volt. És ennek nincs köze a köztük lévő súlykülönbséghez. És – kérem – ne tévesszék össze Goya szemét a körünkben oly gyakori szenvedélymentes sarlatánsággal.

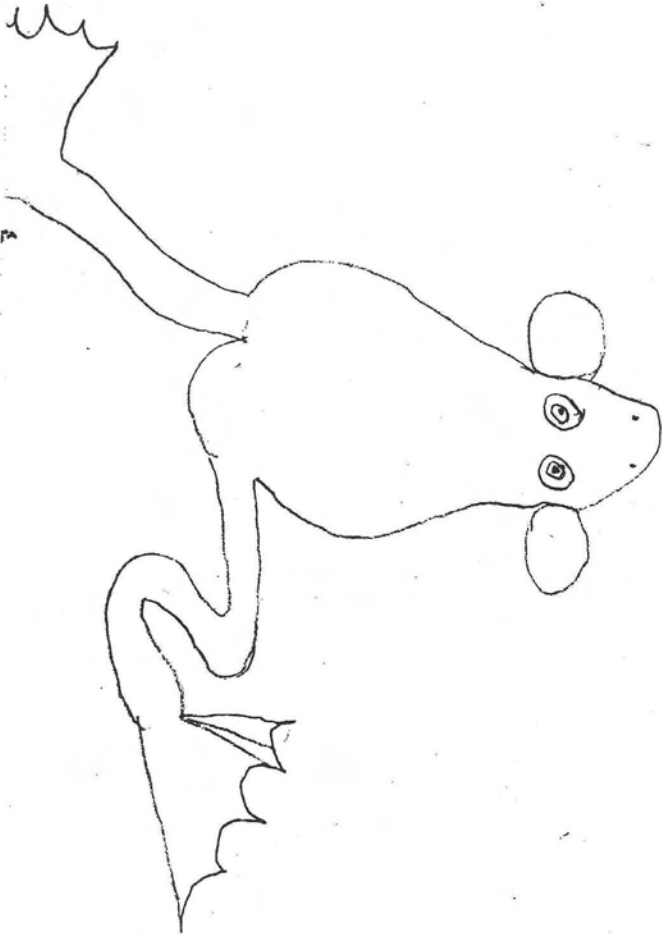
Hölgyeim és uraim, láthatják: ha magamról beszélek, rögvest elszakadok a földtől, és csúszkálni kezdek. Mindazonáltal ez a kedvenc témám. Felirata megtalálható valahol: egyensúly az öncsalás és az igazság keresése között.

Na ja – vissza a földre, és álljon itt ráadásul még egy kis megjegyzés: higgyék meg, a rajzoló szeme meglehetősen bonyodalmas valami. Tranzakciói kintről befelé és belülről kifelé jócskán cikcakkosak, és egyáltalán nem úgy vannak megszervezve, mint az in- és export-üzletek általánosságban. Elmondhatjuk: az ilyen szem, az ilyen felszerelés aszociális kéjenc, nem hajt hasznot annak, ami szükségszerű, fölösleges a.

Horst Janssen alkotása

közjó szempontjából, és teljességgel alkalmatlan a tünetésre. E célra használhatóbb a plakátfestő szeme.

És ez éppúgy vonatkozik Böcklinre mint Guttusóra és Haitungra. Mindig ugyanaz történik: demonstrálnak egy vézna eszmét, mely végül is csak lakószobákban lóg majd. Ez lesz persze az én sírom is.

Öncsalás és igazság keresése.

Már ahhoz is öncsalás kell, hogy keressük.

Megállapodtam édes nénikémmel, akinek kínra és öröme a legnagyobb szíve volt a világon: bármi történjék is, soha és semmilyen körülmények közt sem szolgáltatam ki a kórházi halálnak. Azokban az években történt ez, amikor én (majdnem) elittam az agyamat, ő pedig összes öreg belsőségét – oly fiatal szívét kivéve. Belsőleges szövetségben oszladoztunk – két dögvészes, elgazosodó hús –, az övé végül hatvanöt font volt, az enyém kétszázhusz.

Egy éjjel rábukkantam a 32,5 kiló oszladozó kínra, de nem ám az ágyBAN, hanem előtte. És – hívom a mentőkocsit, és elvittem a nénikémet, mint egy zacskó pondrós konyhai hulladékot. Irány Ochsenzoll – körülbelül ez a legocsmányabb Styx-parti várószoba. Negyvennyolc óra múlva hívnak, itt a vég, kérnek, hogy jöjsek. Beszereztem magamnak négy laposüveget, és aztán ott ültem nénikém halálos ágyán. Ez az ochsenzolli Általános Kórházban egy nagy terem leg-hátsó zugában található, és muszlinfüggöny választja el a mintegy harminc még nem egészen felkészült betegtől. Ott ültem, és nénikém kemény, száraz jobbkeze szorosan kapaszkodott az enyémben. Én is a jobbomat adtam neki – ezt gondoltam: ez a rajzoló kezem, amelyért nénikém „elvézett” huszonkét éven át. Arcocskája egészen kicsi volt, és messzire került – azt hiszem, már a másik partra. Na ja – tudjuk, hogy fest az ilyesmi. Én huszonkét együtt töltött év után először pillantottam meg az ASSZONYt, sőt mi több, a LÁNYt, egy ANNA JOHANNA nevezetűt – tulajdonképpen a szeretőmnek kellett volna lennie.

Mire akarok kilukadni? Erre: kemény szorítása jelezte kezemnek: meg akar és még nem akar meghalni – olyan szorítás volt ez, mely erős sodorban partnál tartaná még a hajót –, és én két órányi küzdelemben már a harmadik üvegből iszogattam. Minden korty előtt a térdem közé szorítottam az üveget, hogy ügyetlen balkezemmel kinyissam és bezárjam. És rajta csíptem magam ezen a gondolon: Mit tegyek, ha nénikém tovább húzza, mint a pálinkám? A kezéből nem kecmereghetek ki, ezt eldöntöttem magamban. Na ja – még volt néhány kortynyi a negyedik üvegben, amikor nénikém nyelve a torkába visszazuhant. Ez volt sok idő óta bizonyára a legnagyobb falat hús, amelyet nyeldekelt, és amely most megfojtotta. És aztán eltartott még két örökkévalóságig, amíg csontocskái elernyedtek a kezem körül, és a csónakot elragadta az ár.

Mi hát a „gonosz” tett, minden világok és idők leg-rútabbika? Nem, nem az a hitvány gondolat, hogy nénikém szíveskedjél „sietni” az üvegcsém miatt – nem, ez szóra sem érdemes! Nénikém maga is nevelt volna rajta, ha még egyszer nevetetett volna. Nem – az ÁRULÁS! Vagyis: megszegtem az „Esküszöm – nem lesz kórház” fogadalmat. És az árulás a legnagyobb gázság e minden világok legszebbikén. A legaljasabb gyilkosság is, összehasonlítva ezzel, lovagi csínytevés. Meg vagyok érte? Akkor jó.

Ez az árulás könnyen kárhozatba dönthetett volna. Hogy nem kerültem örök időkre a pokol lángjai közé,

annak egyszerű oka volt: elfogadtam árulásomat. Ettől kezdve áruló voltam. És kész! És minden lehetséges és lehetetlen alkalommal kifecsegetem ezt a tényt. Különösképpen az oly ártatlan etye-petye-becsületbambullák előtt, akik irigylésre méltó biztonsággal sétafikálnak a meghatározatlanul „relatív” erény ösvényein. Egyszóval: a gyűlöletet, amelyet magam ellen kellene irányítanom, idejekorán és mindenkor saját épülesemre és felépülesemre a „többiek” ellen irányítom. És ha rám tör a rosszkedve, akkor Emile Ciorannal tartok: „...ha Isten volnék vagy Leviatán, kioltanám az emberiséget!” Ezt a csodálatosan egyszerű, velős mondatot kissé átigazítom az én esetemre: ... Ha VOLNA Isten, lehetőleg alakot öltve – mielőtt még „Adjon isten”-t mondanék neki, ledöfném. Ehhez kétség sem fér – és ezt nem meggondolatlanul tenném, hanem megfontoltam, ami nálam az élvezet megnyilatkozása.

Tehát: nem itt bujkál a félelmem.

És hogyan áll a dolog a „halhatatlansággal” – mind egy miféle formát ölt is! Néhány jelzést kaptam már életemben. Amikor késő kamaszkorom cimborája, Reinhard Drenkhahn meg én ismét SEMMInek nyilvánítottuk energiáktól duzzadó életünket – nevezetesen egy mámoros órán, amely ráébresztett arra, hogy ha „a többiek” élnek, akkor mi semmiképp sem maradhatunk ugyanebben az állapotban –, amikor tehát ilyen féktelen hangulat szállta meg szellemünket, megrendeztünk egy vértestvér-gyilkosságot. Ragasztószalaggal összebilincseltek jobb kezünket, és ütőerünk közé szilveszteri robbanópatront szorítottunk. Aztán egymásra néztünk, neveltünk, „ballal” kiittünk még egy üveg Oldesloert, és lánggra lobbantottuk a gyújtózsínort. Ez addig égett, amíg el nem érte a robbanóanyagot, azután szisszent egyet, és elmaradt a vég. Így hát tovább ittunk – mint az istenek.

A színek

Két festő kívánja a sárgát

A kis történet, amelyet több okból az előzőhöz bigygyeszttek, minden bizonnyal a „tere-ferre” rovatba való, ámbar jelentékeny információs értéke van, sőt, szeljegyzetül szolgálhatna egy hamburgi erkölcsörténethez.

Erns Buchholz törülmetszett férfi volt. Egykilencven magas, szépen kiformált, barna összbenyomást keltő,

íriszében a „legkísértetesebb” KÉKSÉG; nem világoskék, nem sötétkék, és nem is – mint mondani szokták – sugárzó kék vagy talán metszően kék. Nem, inkább foszforkék, zseblámpafénysugárszerűség a takaró alatt; de fényes nappal is. Olyasforma, amelyet szívesen fognak rá földönkívüli lényekre a science-fiction-filmekben. Még pettyecskék is társultak ehhez a kékhez, mivel sárga szemgolyóból ragyogott elő – a májbetegék sárgája volt ez –, és igen, az egész fickóban volt valami Richárd Burton fontosságából.

Ernst Buchholz főügyész volt. Akkortájt annyira tiszteltem ezt és a hasonló titulusokat, hogy (öszönösen) mindig főügyészt mondtam = a katonás „r”, nyilván gyerekkori elképzeléseim terméke – akkoriban a katonaságot magasan a jog civil intézményei fölé helyeztem. „Egy GENERÁLIS”! Úgy bizony.

Ez a very important person, ez az Ernst Buchholz – szabaddemokrata, mert az volt, sőt, liberális, méghozzá komolyan veendő értelemben – egyszóval a művészetek támogatójának és védelmezőjének tekintette magát, és semmiképp sem véletlenül házasodott be éppen a régi hamburgi Maetzel-művészfamíliába. És fiait természetesen festészetre nevelte. A nevelés nemigen hozta meg gyümölcsét: egyik fia fellázadt, mihelyt nagykorú lett, a másoknak nem volt tehetsége – ami, persze, a festőművészeti karrier szempontjából nem éppen gátló tényező.

Távirati stílusban. Paul Wunderlich és én akkortájt alkottuk meg kriplijeinket, puhatestűinket és néme-lyest „specifikus” erotikumainkat. A „specifikus” szó e célra illetékes tapogatóink „buján” morbid, lucidus, kissé kényesen deformált felidézését jelenti. Elvégre a párhuzamos valóságban bármikor rendelkezésünkre állt a „normális” kivitelezés. És Paulnak a „Sárkányistállóban” (sic!) éppen nyílt egy kiállítása, és lógott ott egy litográfia-sorozat is a „Férfi a férfival” témájára; homoszexuális testek kis, elragadó balettje volt ez – a testek ötszörös erekтус segítségével póznát képeztek, és ezzel szökdécseltek a papíron keresztül, mint a hét sváb, aki nyulakat hajszol. Ebből botrány lett, és valami ügyeletes ügyész vádat emelt, és ebből per támadt. Álcázva-rejtve ott ült a hetedik sorban a nagy Ernst Buchholz, és mielőtt még a nyomorult kis ügyész végig mondta volna a vádbeszédét, Ernst felállt, megvonta a kicsikétől a szót, és fülbemászó, átható dur-hangján többé-kevésbé briliáns beszédben védte meg a művészet szabadságát. Ki lehet találni, hogyan végződött a per! És azt is, hogy mi állt a másnapi újságok első oldalán.

Hogyan is mondja Göttinga púpja, Lichtenberg?

„...Ha valaki egy dolgot kedvvel csinál, akkor olyasvalami is van mindig a dologban, ami nem tartozik a dologhoz.”

És Ernst Buchholznak, ójaj, nagykedve volt – SAJÁT MAGÁRA éppen.

Nos, jó. Ernst Buchholz egyszer csak felcserélte Maetzel-családi állapotát egy élet- és szerelmi közösségre, melyet egy szép, vicces, sőt izgatón „veszélyes” RUTHtal alakított ki. És egy szép napon az állt az újságokban, hogy Buchholz, minden megnyitónepségeknél és kultúrszimpoziomoknak ez az ékesége, Ernst Buchholz, váratlan, hirtelen, rövid stb. betegség után éjszaka elhunyt. Puff.

Így történt: mindketten űzték hivatásukat, Ernst és Ruthocska is. És ha Ruth főzött, akkor szívesen főzött két vagy három hónapra. Ez esetben töltött káposztát készített. Ott álltak a gombócok a tiszta-modern konyhácskában, magasan az Elba fölött. Eza tényállás egyik része. A másik: mint mindenki, aki pilulák segítségével csempészné át magát a határvonalon – a nagy, testileg úgyszintén hatalmas Ernst is meztelenül feküdt az ágyra utolsó útja előtt –, és a világon senki sem ismeri egy ilyen búcsúzó ember gondolatait. És ekkor megszólalt a telefon.

Akárhogy történt is – Ernst már Halál Apó kacsójában, szabad kezével felemeli a kagylót, és éppen – ha nem számítjuk Ruthot – egyetlen igazi szerelme, nevezetesen nővére szólal meg a drót másik oldalán. És ekkor fivér és nővér bensőséges beszélgetésbe kezd anélkül, hogy a fivér elárulná különleges állapotát. De e testvéri locsogás folyamán a halálra szánt titkon megváltoztatja döntését, és a telefonbeszélgetés után

a konyhába megy – nyilván azért, hogy kanálnyelével éssős oldattal ismét kigyilkolja magából a halált. Ekkor összecuklik, és esés közben fogódzót keresve, megragadja egyik kezével a töltött káposztás fazekat, és – bumm, csibumm – vége.

Este megérkezik Ruthocska. Ajtót nyit, gyengéd rutinnal kiált egyet: Ernst! Itt vagy? Nincs válasz, és amikor végül belép a konyhába, ott fekszik az évszakhoz képest viszonylag fehér, meztelen, hatalmas test a szürkésfehér, barnásra színezett szószbán, mintegy nyolc káposztásgombóc között. És tudjuk, mire emlékeztetnek hideg állapotban az ilyen gombócok: KUTYAKAKÁRA! Ilyen cinikusan állít be hozzánk olykor a Kaszás.

Ez tehát példám a „Tere-fere” rovatból. És éppen EHHEZ szeretnék még egy kis, helyálló gondolatot adagolni. Ezt: hogyan ujjong a társaság – kiváltképp a finomabb és a szellemileg becsvágyó –, ha egy Otto Dix lecsupasztja a háborús színjátékot, megfojtja így a hősiességtől; a hősiességtől, melyet a katona előlegezett méltóságából és bátorságából stilizálnak. Vagy amikor Goya teszi ugyanezt, kétségkívül zseniális, művészi lendülettel. Mennyire „egyetért” ezzel a társaság, amelynek meg kellene döbennie! Csakhogy egyebek közt a HÁBORÚS ESET is csak az ilyen végső lecsupasztás PLDÁZATA, mert benne a halál a hiúság minden külsődleges hatalmát és titulását és általam is kedvelt jelvényét elveszi az embertől, és ráadásul olykor igen hetyke módszerekhez folyamodik – ENNEK nem szabad megtörténnie – EZ nem lehet érvényes –, legalábbis a civil hiúságok háborújában, ahol még bátorságra sincs szükség ahhoz, hogy úgynevezett méltóság övezzon bennünket. Csakhogy a civilek háborújában a méltóságot ismét hősiességnek tekintik, és virtussá degradálják a halált – „váratlan betegség után” – na ja. Ez melleleg éppolyan hidegen hagyja őt, amilyen mindig is volt.

hétfőn / kezdődik a hét
kedden / kissé innya kék
szerdán / szesz sugárzik bennem
csütörtök / görcs van a fejemben
pénteken / biztos meghalok
szombaton / föld alatt vagyok
vasárnap / lelkem mennybe röppenő
hétfőn / vagyok a régi lókotó

Eörsi István fordítása

